

Socialinės kompetencijos ugdymas

Šioje medžiagoje daugiausia dėmesio skiriama socialinės kompetencijos ugdymui, pateikiama gerosios patirties pavyzdžių, kurie galėtų būti naudingi planuojant ir organizuojant į kompetencijų ugdymą orientuotas veiklas pamokoje.

Mokomųjų filmų naudojimas ugdant socialinę kompetenciją

Mokomųjų filmų naudojimas pamokoje plačiau aprašytas metodinėje medžiagoje *Komunikavimo kompetencijos ugdymas*. Čia pateikiami pavyzdžiai, kaip taikant šį metodą galima ugdyti mokinių socialinę kompetenciją.

Lietuvos vartotojų institutas sukūrė mokytojams skirtą pagalbinę medžiagą, kuria galima naudotis pristatant mokiniams penkis edukacinius filmus, atskleidžiančius įvairias su vaikų privatumu susijusias problemas socialiniuose tinkluose. Pagalbinėje medžiagoje pateikiama informacija apie tai, kokias grėsmes atspindi kiekvienas filmas, patarimai, kaip elgtis sudėtingose situacijose ir į kokias institucijas kreiptis esant reikalui. Pagalbinė medžiaga pravers informacinių technologijų, pilietinio ugdymo, žmogaus saugos mokytojams bei auklėtojams per klasės valandėles.

Edukaciniais filmais galima remtis pristatant ir su mokiniais aptariant kokią nors grėsmę privatumui internete arba organizuojant mokymąsi grupėmis – nurodant kiekvienai mokinių grupei pažiūrėti vieną edukacinį filmą, padiskutuoti poromis ar grupėje, o vėliau pristatyti ir aptarti filme iškeltą problemą klasėje.

Rekomenduojame mokytojams naudoti keturis Lietuvos vartotojų instituto parengtus edukacinius filmus – „Justas“, „Papildymas“, „Darbo pokalbis“ ir „Žvaigždė“.

Vaikų privatumo apsauga internete (parengta pagal Lietuvos vartotojų instituto projekto „Informuotumo didinimas apie vaikų privatumo apsaugą“ medžiagą, <http://www.vartotojai.lt>)

Bendrosios kompetencijos

Socialinė kompetencija:

- gerbti kitus žmonės ir save;
- noriai ir pozityviai bendrauti

Asmeninė kompetencija:

- valdo emocijas bei jausmus;
- užmezga ir palaiko santykius su skirtingo amžiaus žmonėmis.

Sąsajos su bendrąja programa

4. Internetas ir jo paslaugos (5–6 klasės)	
1. Informacijos tvarkymas kompiuteriu (9–10 klasės)	
Mokinių pasiekimai	
Nuostatos	
<p><i>Saugiai naudotis interneto paslaugomis. Bendraujant internetu vartoti lietuviškus rašmenis, taisyklingą kalbą. Kritiškai vertinti informacinių ir komunikacinių technologijų galimybes ir privalumus, atsakingai taikyti šias technologijas mokantis ir kasdienėje veikloje. Pripažinti ir gerbti autorių teises, rūpintis duomenų saugumu.</i></p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.5. Naudotis interneto pokalbių paslauga bendravimui.	4.5.3. Suformuluoti bendravimo tinklu etikos taisykles.
1.8. Paaiškinti IKT naudą kasdienei žmogaus veiklai.	1.8.2. Naudotis elektroninėmis paslaugomis.

4. Internetas ir jo paslaugos (5–6 klasės)	
1. Informacijos tvarkymas kompiuteriu (9–10 klasės)	
Mokinių pasiekimai	
Nuostatos	
<p><i>Saugiai naudotis interneto paslaugomis.</i> <i>Bendraudant internetu vartoti lietuviškus rašmenis, taisyklingą kalbą.</i> <i>Kritiškai vertinti informacinių ir komunikacinių technologijų galimybes ir privalumus, atsakingai taikyti šias technologijas mokantis ir kasdienėje veikloje. Pripažinti ir gerbti autorių teises, rūpintis duomenų saugumu.</i></p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
Turinio apimtis	
<p>Elektroninio bendravimo etikos taisyklės. Mokiniai pratinami laikytis saugaus ir tvarkingo bendravimo taisyklių, su jais aptariamos elektroninio bendravimo etikos normos. Mokiniais paaiškinama, kad atskleisti kitiems asmeninę informaciją (vardą, pavardę, mokyklą, namų adresą, telefono numerį ir pan.) gali būti pavojinga. Čia itin daug dėmesio skiriama saugumui.</p> <p>Elektroninės paslaugos. Supažindinama su elektroninių paslaugų sistema. Mokoma elektroninių paslaugų pasinaudojimo principų (pvz., mokslo ir studijų galimybių paieška; įsidarbinimo, su sveikatos apsauga susijusios paslaugos; viešųjų bibliotekų saugomos informacijos paieška; informacijos, susijusios su turizmu, laisvalaikiu, paieška ir pan., nuotolinių mokymų paslauga).</p>	

Pamokos gairės

Įžanginis mokytojo žodis – pasakoma, apie ką bus kalbama pamokoje, kaip bus organizuojamos veiklos, kaip vertinama, skelbiama pamokos tema ir uždaviniai. Jei organizuojama diskusija, būtina aptarti su mokiniais jos taisykles.

Svarbu sugalvoti ir suvaidinti socialines situacijas, kurios skatintų mokinius apmąstyti savo ir kitų elgesį internete, vertinti veiksmus, numatyti jų pasekmes, reflektuoti ir prognozuoti, ką kitą kartą būtų galima daryti kitaip.

Lentoje (ar žodžiu) skelbiama problema.

Internetu galite susidurti su asmenimis, prisistatančiais ne tuo, kas jie yra, ir turinčiais pikty kėslų.

Filmas „Justas“ (3.39 min.).

Peržiūrėjus filmą mokiniams pateikiami klausimai, išsiaiškinama jų nuomonė apie veikėjų elgesį, kalbama apie mokinių patirtį. Galima organizuoti diskusiją, pvz., mokiniai pasiskirsto į dvi grupes – vieni palaiko pagrindinės veikėjos elgesį, kiti – jį argumentuotai kritikuoja.

Baigiantis pamokai, mokytojas apibendrina diskusijos rezultatus ir pateikia patarimus.

– Atsargiai elkitės su naujais pažįstamaisiais internete – kad ir kaip nuoširdžiai bendrautumėte, neatskleiskite savo kontaktinių duomenų – adreso, telefono numerio, mokyklos, kurioje mokotės, kitos privačios informacijos (atostogų planų, namuose esančių vertybių ir pan.), kol nežinote tikrųjų naujojo pažįstamo ketinimų.

– Būkite budrūs! Aklai netikėkite tuo, ką sako nepažįstamieji, ir tuo, ką randate interneto svetainėse. Interneto turinį gali kurti visi, tad jis nekontroliuojamas!

– Papasakokite tėvams ar kitiems suaugusiems žmonėms, kuriais pasitikite, apie naujus pažįstamus virtualioje erdvėje, ypač apie tuos, kurie atrodo įtartini.

– Tegu interneto draugai ir lieka internete. Nesusitikite su jais akis į akį!

– Jei vis dėlto nusprendėte su internetiniu draugu susitikti realybėje, venkite atokių, nežinomų vietų, tamsaus paros meto. Į susitikimą neikite vieni. Apie susitikimą būtinai pasakykite suaugusiems, kuriais pasitikite.

– Jei bendravimas su nauju pažįstamuoju kelia įtarimų, jaučiatės persekiojamas, pasistenkite kuo greičiau tai nutraukti ir blokuokite nepageidaujamos informacijos siuntėją.

– Jei sulaukiate grasinimų, priekabiavimo, nepadorių tekstų ar patyčių, išsaugokite juos kaip įkalčius ir kreipkitės pagalbos į suaugusiuosius.

Filmas „Papildymas“ (3.39 min.).

Piktavaliai, perėmę Jūsų prisijungimo prie įvairių interneto svetainių duomenis (prisijungimo vardus, slaptažodžius), gali apsimesti Jumis (pasisavinti Jūsų tapatybę elektroninėje erdvėje) ir padaryti žalos Jums bei Jūsų draugams.

Peržiūrėjus filmą mokiniams pateikiami klausimai, išsiaiškinama jų nuomonė apie veikėjų elgesį, kalbama apie mokinių patirtį.

Baigiantis pamokai mokytojas apibendrina diskusijos rezultatus ir pateikia patarimus.

– Jei iš draugų pradėdote gauti įtarimą keliančias žinutes, paskambinkite jiems ar susisiekite su jais kitu būdu ir įsitikinkite, kad tai tikrai jie, o ne piktavalių ar kenkėjiška programine įranga siunčiamos žinutės.

– Niekam, net draugams ar svetainių administratoriais prisistatantiems asmenims, neatskleiskite prisijungimo prie interneto svetainių vardų ir slaptažodžių.

– Gerai apgalvokite slaptažodžius, kad jie nebūtų lengvai atspėjami, nesikartotų. Slaptažodžius reguliariai keiskite. Siekdami užkirsti kelią slaptažodžio vagystei, nuolat atnaujinkite antivirusines programas.

– Jei išaiškėja, kad Jūsų prisijungimo duomenys tapo žinomi pašaliniams asmenims, imkitės priemonių kuo greičiau juos pakeisti ir taip užkirsti kelią neteisėtai naudotis Jūsų tapatybe.

– Atsiminkite, jog slaptažodis yra tapatybės įrodymas. Už bet kokius veiksmus, padarytus naudojant Jūsų slaptažodį, būsite atsakingas Jūs.

– Būkite budrus ir netikėkite elektroninėmis ar trumposiomis žinutėmis, kuriomis sukčiai siekia sužinoti Jūsų prisijungimo vardus, slaptažodžius, saugos kodus ar kitus asmens duomenis. Patikimos kompanijos ar bankai niekada nereikalauja pateikti šių duomenų nurodytu būdu.

– Gavę įtartą elektroninį laišką ar trumpąją žinutę, praneškite apie tai įstaigai ar bankui, kurios(-o) atstovu apsimesa sukčius.

– Jei neturite galimybės pašalinti savo privatumui iškilusio pavojaus, kreipkitės į interneto svetainės administratorių ir paprašykite nedelsiant išspręsti problemą.

Filmas „Darbo pokalbis“ (1.39 min.).

Internete viešai paskelbta informacija išlieka labai ilgai, siekis ją panaikinti gali kainuoti daug pastangų ir laiko, o su ja susipažinti gali bet kas.

Peržiūrėjus filmą mokiniams pateikiami klausimai, išsiaiškinama jų nuomonė apie veikėjo elgesį, kalbama apie mokinių patirtį.

Baigiantis pamokai mokytojas apibendrina pokalbio rezultatus ir pateikia patarimus.

– Prieš skelbdami internete savo nuomonę, komentarus įvairiomis temomis gerai pagalvokite, ar tai neturės Jums įtakos ateityje (pvz., ieškant darbo, bendraujant su draugais ir pan.).

– Nors atrodo, kad virtualioje erdvėje galima elgtis laisviau, tačiau nepamirškite, kad ten taip pat reprezentuojate save, kaip ir namuose ar klasėje.

– Norėdami sužinoti, kaip atrodo virtualioje erdvėje, įveskite savo duomenis (vardą, pavardę, slapyvardį) į interneto paieškos sistemą (pvz., „Google“).

– Jei virtualus „atvaizdas“ Jūsų netenkina, imkitės priemonių nepageidaujamai informacijai pašalinti.

– Venkite registruotis suaugusiesiems skirtose svetainėse – tokiu atveju dalį kaltės dėl privatumo pažeidimų teks prisiimti Jums patiems.

– Nekenkite kitų reputacijai internete – neplatinkite asmeninių nuotraukų be jose pavaizduotų asmenų sutikimo, nepažeiskite kitų asmenų teisių reikšdami apie juos savo mintis.

– Prisiminkite, kad internete paliktas Jūsų elektroninis pėdsakas gali sekti Jus visą gyvenimą.

Filmas „Žvaigždė“ (1.50 min.).

Neapdairiai internete platinamus asmens duomenis (nuotraukas, elektroninio pašto adresus ir kt.) tretieji asmenys gali panaudoti reklamai, nepageidaujamiems elektroninio pašto pranešimams siųsti ir kitais komerciniais tikslais.

Peržiūrėjus filmą mokiniams pateikiami klausimai, išsiaiškinama jų nuomonė apie veikėjos elgesį, kalbama apie mokinių patirtį.

Baigiantis pamokai mokytojas apibendrina pokalbio rezultatus ir pateikia patarimus.

– Neskelbkite internete viešai savo nuotraukų, nes taip prarandate galimybę kontroliuoti tolesnį jų panaudojimą.

– Prieš pateikdami elektroninio pašto adresą kokioje nors interneto svetainėje, susipažinkite su svetainės naudojimosi taisyklėmis ir/ar privatumo politika.

– Venkite registruotis svetainėse, kurių privatumo politikoje nurodoma, kad „registruodamasis vartotojas besąlygiškai sutinka, kad jo asmens duomenys būtų naudojami tiesioginės rinkodaros tikslais“ ar pan. – vėliau gali būti sudėtinga atsisakyti nepageidaujamų pranešimų.

– Žinokite, kad dėl savo elektroninio pašto adreso ar kitų duomenų naudojimo tiesioginės rinkodaros tikslais turite duoti atskirą sutikimą (pvz., uždėti varnelę ties laukeliu „sutinku“), kurį bet kada vėliau galite atšaukti. Būtinai pasidomėkite, ar interneto svetainė suteikia tokią galimybę – taip bus daug lengviau apginti teisę į privatumą.

– Nepageidaujamų pranešimų siuntėjai turi savų tikslų – kad Jūs pirktumėte tam tikras prekes, žaistumėte tam tikrus žaidimus ir t. t. – pagalvokite, ar jų paveikti tikrai geriausiu būdu panaudojate savo kišenpinigius, ar tokie pranešimai netrikdo Jūsų nepageidaujamu metu?

– Neviešinkite ir nekeiskite kitų asmenų nuotraukų. Nors Jums tai gali atrodyti nekaltas pokštas, žinokite, kad už tokius veiksmus galite būti patrauktas atsakomybėn už garbės ir orumo įžeidimą bei asmens duomenų naudojimą neteisėtu tikslu.

Išvardytus mokomuosius filmus galite rasti Ugdymo plėtotės centro svetainėje prie šių metodinių rekomendacijų:

1 priedas. Vaikų privatumas internete. Justas.mp4.

2 priedas. Vaikų privatumas internete. Papildymas.mp4.

3 priedas. Vaikų privatumas internete. Darbo pokalbis.mp4.

4 priedas. Vaikų privatumas internete. Žvaigždė.mp4.

Kaip saugiai bendrauti internete?

Internetas suteikia daug galimybių bendrauti su draugais, dalytis svarbia informacija, susipažinti su naujais žmonėmis, žaisti žaidimus, mokytis. Tačiau norint saugiai bendrauti internete svarbu laikytis tam tikrų taisyklių.

- Bendraujant internetu reikia naudoti slapyvardį. Negalima internete sutiktam asmeniui atskleisti savo duomenų (vardo, pavardės, adreso, telefono numerio, mokyklos pavadinimo ir pan.).

- Būtina prisiminti, kad žmogaus, su kuriuo bendraujama internetu, vardas, amžius, lytis, net nuotraukos gali būti netikri, sufalsifikuoti ar išgalvoti dalykai, net jei tas žmogus bendrauja labai draugiškai ir maloniai.

- Susitikti su internetiniais draugais yra saugu tik su suaugusiųjų žinia ir tik viešoje vietoje. Jokiu būdu negalima eiti susitikti su internetiniu draugu vienam.

- Būtina kreiptis pagalbos į suaugusiuosius, jei kažkas internete priverčia jaustis nemaloniai, gąsdina, grasina ar tyčiojasi.

Ar mane supras?

Informacija, nauji draugai, galimybė bendrauti su žmonėmis iš viso pasaulio, siųsti ir gauti elektroninius laiškus, žaisti žaidimus, žiūrėti filmus, kurti – tai tik dalis to, ką galima nuveikti „prisijungus“. Tačiau internetas turi dvi puses. Viena vertus, tai įrankis, padedantis mokytis, bendrauti ir tobulėti. Kita vertus, tai erdvė, kurioje Tave gali užgauti, prie Tavęs priekabiauoti, tyčiotis, apvogti, apšmeižti ar kitaip pasinaudoti.

Tėvai, vyresni broliai ir seserys, mokytojai dažnai gali padėti susitvarkyti su sunkumais internete. Jei tau neramu, pastebi, kad internete skelbiama tave ar kitą vaiką žeminanti medžiaga – filmukai, nuotraukos, grasinantys ar įžeidžiantys komentarai ar laišakai – gali pranešti suaugusiems arba pasitarti paskambinęs pagalbos telefonu. Tavo budrumas ir globa gali padėti internete saugiau jaustis jaunesniems draugams, broliams ar seserims, kurie galbūt dar yra per jauni, kad suprastų ir laikytųsi saugumo taisyklių.

Kur galima kreiptis pagalbos?

Paramos vaikams centras

Latvių g. 19A, Vilnius LT-08113

Tel. (8 5) 271 59 80, (8 611) 43 567

Faks. (8 5) 271 59 79

El. paštas pvc@pvc.lt

Interneto svetainė: www.pvc.lt, www.vaikystebesmurto.lt

Paramos vaikams centras

- **teikia** nemokamą kompleksinę pagalbą nuo emocinio, fizinio ir seksualinio smurto nukentėjusiems vaikams ir jų šeimos nariams (psichologinė, socialinė, psichiatrinė ir teisinė pagalba);

- **atlieka** teises vaikų apklausas specialiai įrengtame Vaikų apklausos kambaryje, padeda vaikams ir šeimoms pasirengti teisiniams procedūroms;

- **organizuoja** mokymus, profesinės priežiūros grupes, konsultacijas, leidžia metodinę medžiagą specialistams, dirbantiems su smurtą patyrusiais nepilnamečiais;

- **skatina** tarpžinybinį bendradarbiavimą, dalyvauja sudarant pagalbos vaikams ir šeimoms planus, vykdo tarpžinybinio bendradarbiavimo mokymus švietimo, sveikatos apsaugos, teisėtvarkos, socialinio darbo specialistams.

Pagalba internetu

Jaunimo linija (atsako per 3 dienas) www.jppc.lt/draugas

Vaikų linija (atsako per 3 dienas) www.vaikuliniija.lt

Vilties linija <http://paklausk.kpsc.lt>

Pagalba telefonu

Psichologinės pagalbos telefonas „Jaunimo linija“, tel. (8 800) 28 888 (visą parą)

Psichologinės pagalbos telefonas „Vaikų linija“, tel. 111 161 (nemokamas, 11–21 val. kasdien)

Psichologinės pagalbos telefonas „Vilties linija“, tel. 116 123 (nemokamas, visą parą)

Psichologinės pagalbos telefonas „Linija Doverija“, tel. (8 800) 77 277 (16–20 val. pirmadienį–penktadienį, pagalba teikiama rusų kalba)

Naudingos nuorodos

Paramos vaikams centras www.pvc.lt (lietuvių kalba).

Vaikų linija www.vaikulinija.lt, www.bepatyciu.lt (lietuvių kalba).

Draugiškas internetas www.draugiskasinternetas.lt (lietuvių kalba).

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos <http://www.vaikoteises.lt/lt/> (lietuvių kalba).

Knygelės ir įvairūs skaitiniai vaikams <http://www.vaikystebesmurto.lt/lt/leidiniai> (lietuvių kalba).

Socialinę kompetenciją ugdančių užduočių pavyzdžiai. Idėjos pamokoms

Pateikiame informacinių technologijų pamokose naudojamų užduočių, padedančių ugdyti socialinę ir kitas kompetencijas, pavyzdžių. Remiantis šiomis užduotimis, galima sukurti kitų panašių užduočių.

SOCIALINIAI TINKLAI

Žmonėms yra būdinga bendrauti, burtis į bendruomenes. Kiekvienas individas nuolat dalyvauja įvairių socialinių grupių veikloje. Tos grupės yra šeima ir giminės, kolegos, tos pačios profesijos atstovai, draugai ir t. t. Socialinių tinklų kūrėjai, atsižvelgę į žmogaus siekį bendrauti, tiesiog perkėlė jį į virtualią erdvę.

Socialiniai tinklai – interneto svetainės, kurių naudotojai gali bendrauti ir palaikyti ryšius, burtis į bendruomenes virtualioje erdvėje. Socialiniai tinklai suteikia daugybę įvairių galimybių.

- Naudotojo paskyros ir asmeninės informacijos pildymas. Socialinių tinklų svetainės pateikia daug įrankių, padedančių naudotojui prisistatyti. Tai nuotraukos ir vaizdo įrašai, informacija apie pomėgius, galimybė skelbti ir pildyti savo tinklaraštį. Šie įrankiai leidžia individui sukurti savo virtualią tapatybę. Dėl šios priežasties socialiniai tinklai itin populiarūs – juose kiekvienas turi galimybę pasireikšti ir pasijusti matomas didesnėje bendruomenėje.
- Panašių interesų turinčių ar pažįstamų žmonių paieška ir įtraukimas į draugų tinklą. Socialiniuose tinkluose pateikiama informacija apie kiekvieną žmogų leidžia kurti ir palaikyti socialinius ryšius. Tokio tipo svetainėse įdiegti paieškos įrankiai leidžia ieškoti žmonių pagal įvairius kriterijus (pvz., vardą, pomėgį, darbovietę ir kt.). Radęs pažįstamų ar bendraminčių, naudo gali įtraukti juos į savo draugų sąrašą. Socialiniuose tinkluose galima matyti naudotojo skelbiamus pranešimus, keistis žinutėmis, nuotraukomis ir kita medžiaga. Be to, socialinio tinklo įranga analizuoja naudotojų paskyros asmeninę informaciją. Pavyzdžiui, socialinis tinklas „Facebook“ automatiškai pateikia žmonių, kuriuos naudotojas galėtų pažinti, sąrašą. Tokie „kandidatai į draugus“ – tai tinklo nariai, jau įtraukti į kitų naudotojų draugų sąrašus, studijavę ar dirbę tokioje pačioje institucijoje.

IDOMU. Pirmasis socialinis tinklas *Classmates.com* (bendraklasiai), sukurtas 1995 m., kaip tik ir buvo grindžiamas idėja, kad daugelis žmonių norėtų bendrauti su savo bendraklasiais, bet dažnai tam trukdo objektyvios sąlygos. Baigę mokyklą žmonės išsibarsto po visą pasaulį. Ryšiai tarp klasės draugų nutrūksta. Virtualioje aplinkoje lengviau tuos ryšius atkurti, ypač jei visi žino apie tam skirtos svetainės egzistavimą.

Socialinių tinklų bendravimo priemonės suteikia galimybę:

- Siųsti žinutes ir pranešimus kitiems naudotojams. Socialinių tinklų naudotojai gali pranešti savo mintis, skelbti viešus trumpus pasisakymus, tikėdamiesi, kad jiems atsakys tinkle esantys draugai, bendrauti pokalbių kambariuose.
- Kurti interesų grupes, kurias vienija bendra veikla, pomėgis, bendras projektas ir kt. Grupės nariai virtualioje erdvėje keičiasi pranešimais, nuotraukomis, vaizdo įrašais, naudinga informacija.
- Diegti įvairias taikomas programas, kurios padėtų organizuoti informaciją ir bendravimą. Tokių programų pavyzdžiai – kalendorius, grupių ir kitokie sąrašai, programėlės, leidžiančios nusiųsti virtualią dovaną ar elektroninę gėlių puokštę.

KAS NAUDOJASI SOCIALINIAIS TINKLAIS?

Socialiniai tinklai leidžia palaikyti įvairius ryšius tarp žmonių ir, kas svarbiausia, pasiekti labai didelę auditoriją. Dėl šių priežasčių jie populiarūs tarp pavienių naudotojų ir organizacijų.

Socialinių tinklų naudotojai skiriasi amžiumi, interesais ir tikslais. Tai gali būti:

- virtualioje erdvėje bendraujantys draugai;
- profesionalai, kuriantys darbo grupes ir įgyvendinantys projektus;
- menininkai ar įžymybės, populiarinantys savo kūrybą ir bendraujantys su gerbėjais;
- žmonės, norintys susipažinti ir bendrauti internete.

IDOMU. 2007 m. konsultacinė kompanija *Rapleaf* atliko penkių socialinių tinklų svetainių (*Facebook*, *MySpace*, *LinkedIn*, *Friendster*, *Plaxo*, *Hi5*) vartotojų tyrimą. Paaiškėjo, kad socialiniais tinklais dažniau naudojami moterys. Nors atskiri socialiniai tinklai populiarūs tarp skirtingų vartotojų, daugiausiai socialiniais tinklais naudojami 18–25 ir 26–35 metų žmonės¹.

Socialinių tinklų svetainėmis naudojami ir organizacijos:

- komercinės kompanijos analizuoja naudotojų paskyrų informaciją ir formuoja tikslines auditorijas, kurioms siunčia reklamą ir komercinius pasiūlymus;
- politinės partijos bendrauja su rinkėjais ir propaguoja savo politines programas;
- religinės organizacijos buria savo bendruomenę;
- bibliotekos pasiekia įvairias naudotojų grupes, ypač jaunimą.

SOCIALINIŲ TINKLŲ APŽVALGA

Socialiniuose tinkluose gali būti palaikomi labai įvairūs socialiniai ryšiai, todėl nemažai jų specializuojasi tam tikrose srityse. Saityne galite rasti įvairių socialinių tinklų klasifikacijų (pvz., „*Fabernovel consulting*“, 2007), kurios atskleidžia įvairių socialinių tinklų ypatybes.

- Interneto bendruomenės (angl. *Online Communities*). Geriausiai pritaikyti interaktyviam bendravimui, socializacijai, bendraminčių paieškai ir naujoms pažintims. Tokių portalų pavyzdžiai – „Facebook“ (<http://www.facebook.com/>), „MySpace“ (<http://www.myspace.com/>), „Skyrock“ (<http://skyrock.com>), „Orkut“ (<http://www.orkut.com/>).

- Specializuoti socialiniai tinklai (angl. *Thematic Networks*). Orientuoti į specifinius tam tikrų naudotojų poreikius. Šie socialiniai tinklai labiau tinka specifiniam bendravimui (pvz., savo sukurtai muzikai, piešiniam, nuotraukoms, humanitarinei ar švietėjiškai veiklai pristatyti). Šiems tinklams būdinga, kad čia kryptingai kuriami socialiniai ryšiai, pavyzdžiui, profesiniai ryšiai tarp specialistų, to paties žanro muzikos gerbėjų ir pan. Tokių socialinių tinklų pavyzdžiai yra „Imeem“ (<http://www.imeem.com/>), „Trig“ (<http://www.trig.com/>), „aNobii“ (<http://www.anobii.com/>), „LinkedIn“ (<http://www.linkedin.com/>).

- Verslo tinklai (angl. *Business Networks*). Skirti karjeros, verslo ir profesiniams ryšiams užmegzti ir palaikyti. Šių tinklų pavyzdžiai yra „LinkedIn“ (<http://www.linkedin.com/>), „XING“ (<http://www.xing.com/>), „Ryze“ (<http://www.ryze.com/>).

- Projektų socialiniai tinklai (angl. *Project Networks*), kuriuose galima įgyvendinti įvairiausių projektus, organizuoti grupių darbą, dalytis idėjomis ir kurti verslą. Šiuose tinkluose galima sukurti projekto svetainę, publikuoti projekto žurnalą, kalendorių, organizuoti susitikimus, rengti diskusijas ir kita. Tokių projektų pavyzdžiai – „Amazee“ (<http://www.amazee.com/>), „Ning“ (<http://www.ning.com/>).

- Pažinčių portalai (angl. *Alumni Networks*) yra skirti susipažinti ir draugystės ryšiams su buvusiais draugais, pavyzdžiui, bendraklasiais, palaikyti. Lietuvoje populiariausi – „Klase.lt“ (<http://www.klase.lt>), „Draugas.lt“ (<http://pazintys.draugas.lt>). Šiai grupei galima priskirti ir

piršlybų tinklus (angl. *Online Matchmaking*), skirtus partnerių paieškai. Tokių tinklų pavyzdžiai: „Match.com“ <<http://www.match.com>>, „Meetic.fr“ (<http://meetic.fr/>).

Toliau pateikiami įvairių socialinių tinklų tipų pavyzdžiai.

„Netlog“ (<http://www.netlog.com>).

Palyginti nedidelis pažinčių portalas. Labai populiarus Europoje ir Lietuvoje, turi standartinių socialinių tinklų funkcijų ir patogią aplinką. Galima dalytis grojaraščiais, bet muzikos įrašų atsisųsti neleidžiama.

„Myspace“ (<http://www.myspace.com>).

Vienas didžiausių socialinių tinklų, itin populiarus JAV. Šiame tinkle yra visos būtinos bendravimo funkcijos – galima kurti tinklaraštį, keistis vaizdo ir garso įrašais, skelbti nuotraukas, pritaikyti vartotojo sąsają savo poreikiams. Taip pat yra specialios skiltys, skirtos muzikai, televizijai bei filmams. Kino kompanijos naudojami šiuo tinklu žinutėms apie naujų filmų premjeras ir filmų aprašymams skelbti.

„Facebook“ (<http://www.facebook.com>).

Vienas populiariausių socialinių tinklų pasaulyje. 2009 m. pradžioje buvo prieinamas 37 kalbomis. Čia galima ne tik bendrauti, bet ir naudotis papildomomis priemonėmis, pavyzdžiui, sukurti savo puslapį, jį papildyti taikomosiomis programomis, atsisųsti nuotraukų ir vaizdo įrašų, kurti diskusijų grupes. Dėl šių savybių tinklas yra populiarus ne tik tarp pavienių vartotojų, bet ir tarp organizacijų.

„Frype.lt“ (<http://www.frype.lt>).

MTV sukurtas tinklas, skirtas muzikos gerbėjams. Prieinamas 6 kalbomis, tarp jų ir lietuvių. Čia galima dalytis nuotraukomis, kelionių įspūdžiais. Nemažai dėmesio skiriama muzikai – vartotojai gali sukurti savo muzikinę paskyrą, siųsti dainas, pradėdantieji muzikantai gali išpopuliarinti savo kūrybą. Tinklas gana populiarus Lietuvoje. Užsiregistruoti galima tik gavus kvietimą.

„Klase.lt“ (<http://www.klase.lt/>).

Bendraklasių, bendrakursių ir bendraminčių socialinis tinklas, kuriame galima prisiregistruoti prie savo mokymosi įstaigos ir bendrauti, ieškoti draugų, skaityti / rašyti dienoraščius, diskutuoti, skelbti nuotraukas ir kita. Šiame tinkle parengtas patogus instrumentas, padedantis organizuoti klasės susitikimus.

„Trig.com“ (<http://www.trig.com>).

Sparčiai populiarėjantis tarp muzikantų socialinis tinklas leidžia dalytis savo sukurtą muziką ir palaikyti ryšius su bendraminčiais. Vartotojai skirstomi į muzikantus ir klausytojus.

„Imeem“ (<http://www.imeem.com>).

Vienas didžiausių socialinių tinklų, skirtų muzikos gerbėjams, pasižymintis unikaliomis galimybėmis. Kiekvienas vartotojas gali paskelbti savo muzikinių failų grojaraščius ir klausytis muzikos būdamas bet kurioje pasaulio vietoje. Vienam vartotojui leidžiama nusiųsti iki 1000 dainų, nepriklausomai nuo jų failų dydžio. Be to, galima matyti kitų tinklo vartotojų paskelbtus įrašus ir jų klausytis.

„Ning“ (<http://www.ning.com>).

Vienas iš seniausių projektų socialinių tinklų, populiarus tarp bibliotekininkų. Kiekvienas vartotojas gali sukurti projekto puslapį, diskusijų grupes, naudotis bendravimo realiu laiku galimybe – kalbėtis pokalbių kambariuose, skelbti tinklaraščius ir kita. Patogi ir paprasta darbinė aplinka. Pagrindinis trūkumas – neturi lietuviškos sąsajos.

„Amazeelabs“ (<http://www.amazeelabs.com>).

Šiuo metu naujausias ir įdomiausias projekto socialinis tinklas, suteikiantis vartotojams daugiau galimybių negu „Ning“. Čia galima kurti apklausas, įkelti taikomąsias žiniatinklio programas ir integruoti projekto tinklalapį į populiariausius socialinius tinklus – „Facebook“ ir „MySpace“.

Daugiau informacijos apie socialinius tinklus ir jų klasifikaciją rasite Vikipedijoje (http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_social_networking_websites).

SOCIALINIS TINKLAS „FACEBOOK“ – DARBO PRADŽIA

„Facebook“ yra šiuo metu vienas didžiausių socialinių tinklų, lenkiantis kitus savo populiarėjimo greičiu ir teikiamomis galimybėmis. Be to, jis turi lietuvišką vartotojo sąsają. Kaip tapti „Facebook“ tinklo naudotoju ir sutvarkyti asmeninę informaciją savo paskyroje?

„FACEBOOK“ NAUDOTOJO PASKYROS SUKŪRIMAS

Norint užsiregistruoti „Facebook“ svetainėje reikia prisijungti adresu <http://lt.lt.facebook.com> arba <http://www.facebook.com>, užpildyti registracijos formą (1 pav.) ir spragtelėti mygtuką „Registracija“.

Pastaba. Jungiantis adresu <http://www.facebook.com> iš anksto gali būti nustatyta anglų kalba, tačiau ją galima pakeisti į lietuvių.

1 pav. „Facebook“ pradžios tinklalapis

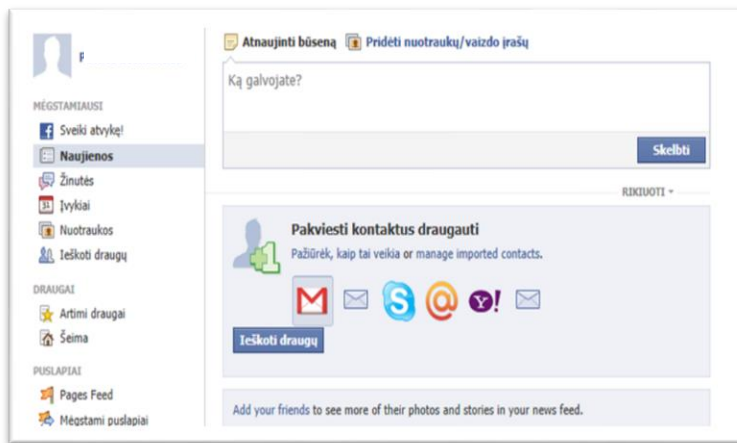
Atsiveria tinklalapis, skirtas naudotojo informacijai pateikti. Jei registracijos anketoje buvo nurodytas „Yahoo“ arba „Google“ elektroninio pašto adresas, apačioje atsiranda nuoroda, automatiškai nukreipianti naudotoją į minėtas svetaines, kitu atveju reikia prisijungti prie savo elektroninio pašto dėžutės. Joje bus „Facebook“ elektroninis laiškas, kuriame reikės patvirtinti registracijos nuorodą. Atlikus šį veiksmažodį atsivers trijų žingsnių naudotojo informacijos pildymo tinklalapis (2 pav.).

2 pav. Naudotojo informacijos pildymo tinklalapis

Prisiregistravus pirmiausia bus siūloma ieškoti draugų iš naudotojo elektroninio pašto dėžutės kontaktų. Spragtelėkite mygtuką „Ieškoti draugų“ arba „Praleisti etapą“ (2 pav.). Paskyroje galite pateikti informaciją apie save. Spragtelėję „Skelbti nuotrauką“ galite įkelti Jus pristatančią nuotrauką. Jeigu nenorite teikti informacijos apie save, galite spragtelėti „Praleisti etapą“. Jeigu informaciją norite pateikti, spragtelėkite „Išsaugoti ir tęsti“. Atlikus šiuos žingsnius registracija bus baigta.

„FACEBOOK“ NAUDOTOJO PASKYROS ĮRANKIAI

Baigus registraciją atsiveria naudotojo paskyros tinklalapis. Pagrindiniai paskyros elementai ir įrankiai parodyti 3 pav. ir paaiškinami žemiau.




3 pav. Naudotojo paskyros tinklalapis

Naudotojo paskyros parinkčių juostoje pateikiami įrankiai, skirti įvairiems veiksams atlikti:

- „Pagrindinis puslapis“ – grįžti į pradžios tinklalapį;
- „Profilis“ – asmeninei informacijai tvarkyti arba trumpam viešam pranešimui paskelbti;
- „Draugai“ – žmonėms, su kuriais bendrausite „Facebook“ svetainėje, į draugų sąrašą įtraukti, draugų sąrašams tvarkyti;
- „Žinutės“ – naujai žinutei parašyti arba gautosioms peržiūrėti;
- „Nustatymai“ – asmeninei informacijai koreguoti, paskyros, saugumo, privatumo ir kitiems nustatymams pasirinkti;
- Paieškos laukelis – paieškai pagal reikšminį žodį „Facebook“ svetainėje atlikti.

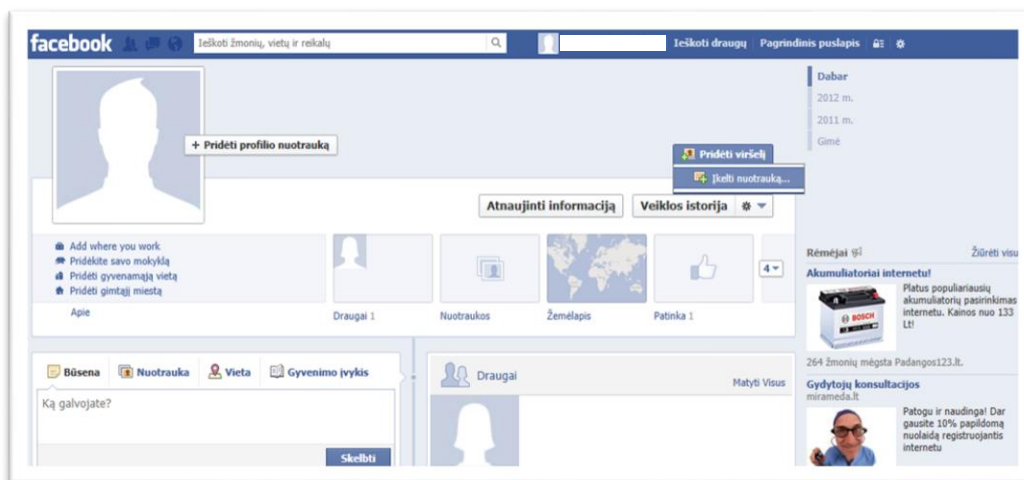
„Facebook“ taikomosios programos pateikiamos lango kairėje pusėje. Programų sąrašą matysite spragtelėję mygtuką „Programos“ arba konkrečios programos piktogramą. Galite įkelti savo ar peržiūrėti kitų nuotraukų albumus, vaizdo įrašus, kurti ar prisijungti prie „Facebook“ diskusijų grupių, kaupti ir peržiūrėti informaciją apie renginius, naudotis kalendoriumi ir t. t.

Nuoroda  leidžia bendrauti su draugais realiu laiku arba rašyti ir gauti žinutes.

NAUDOTOJO INFORMACIJOS TVARKYMAS „FACEBOOK“ PASKYROJE

Naudotojo informacijos pateikimas „Facebook“ tinkle yra labai svarbus uždavinys. Juk socialinis tinklas skirtas bendravimui, naujiems draugams ieškoti, todėl reikia tinkamai prisistatyti. Prisistatyti reikia atsižvelgiant į savo tikslus. Pavyzdžiui, jei naudotojo tikslas – bendrauti su kitais tos pačios profesijos atstovais, geriau pateikti informaciją, atskleidžiančią profesinius interesus. Jei bendraujama su draugais, bendraklasiais, pateikiama neformali informacija apie pomėgius, laisvalaikį.

Norint pradėti tvarkyti naudotojo informaciją reikia paskyros parinkčių juostoje (4 pav.) pasirinkti nuorodą „Profilis“. Atsivėrus profilio tinklalapiui reikia spragtelėti mygtuką „Informacija“. Čia galite matyti registruojantis anketoje pateiktą asmeninę informaciją, ją redaguoti, įkelti savo nuotrauką arba ją pakeisti.



4 pav. Kaip įkelti nuotrauką į naudotojo profilį

Norint įkelti nuotrauką, reikia užvesti pelės žymeklį ant nuotraukos srities. Nuotraukos srityje atsiranda nuoroda „Keisti nuotrauką“. Paspaudus ją išsiskleidžia meniu, kuriame reikia spragtelėti komandas „Įkelti nuotrauką“ -> „Įsikelti pagrindinę portreto nuotrauką“. Spragtelėjus „Naršyti“ reikia nurodyti nuotraukos saugojimo vietą kompiuteryje. Pasirinkus failą nuotrauka automatiškai atsiunčiama ir išsaugoma profilyje.

Norint tvarkyti asmeninę informaciją reikia spragtelėti nuorodą „Redaguoti mano profilį“. Atsiveria naudotojo informacijos redagavimo puslapis, kuriame yra keturios informacijos redagavimo sritys:

- Pagrindinė informacija – lytis, gimimo data ir vieta, pažiūros.
 - Asmeninė informacija – detali informacija apie pomėgius, užsiėmimus, knygas, filmus ir pan.
 - Kontaktinė informacija – detalesnė informacija apie tai, kaip galima susisiekti su naudotoju (pvz., mobilusis telefonas, adresas, elektroninis paštas, asmeninė svetainė).
 - Išsilavinimas ir darbas – informacija apie turimą kvalifikaciją ir darbo patirtį.
- Kiekviena parinktis išsiskleidžia spragtelėjus jos pavadinimą kairiuoju pelės klavišu. Norėdami išsaugoti įvestą informaciją, pasirinkite „Išsaugoti pakeitimus“.

Užduotis

Pagalvokite, kokias nuotraukas galima (patartina) skelbti savo naudotojo profilyje?

Mokiniam pasiūloma poromis praktiškai panagrinėti vieni kitų socialinio tinklo profilio nuotraukas ir įvertinti jų saugumą pagal kelis kriterijus:

- Kokio pobūdžio nuotraukos yra skelbiamos, pvz., portretas / atostogų nuotrauka, ar asmuo nuotraukoje nėra pernelyg atvirai apsirengęs, ar iš nuotraukos galima spręsti apie asmens materialinę padėtį ir pan.?
- Ar vartotojo paskyroje pasirinkti tinkami apribojimai nuotraukoms?
- Kokios kokybės nuotraukos skelbiamos: aukštos ar ne, ar jos lengvai koreguojamos, ar apsaugotos vandens ženklais ir pan.?
- Ar kartu su asmens nuotraukomis skelbiamos kitų asmenų (tėvų, brolių ar seserų, draugų) nuotraukos?

Mokiniai analizuoja vieni kitų paskyras, ieško klaidų ir jas taiso. Remdamasis mokinių patirtimi, mokytojas apibendrina jų veiklą ir pasiūlo keletą patarimų, kaip savo paskyrą padaryti saugesnę.

- Neskelbkite viešai savo nuotraukų, nes tokiu atveju prarandate galimybę kontroliuoti tolesnį jų panaudojimą.
- Skelbdami savo nuotraukas (ar kitą informaciją) pasirinkite tinkamus apribojimus (pvz., nustatykite, kad informacija apie Jus būtų matoma ne visiems registruotiems svetainės vartotojams, o tik Jūsų draugams).
- Atminkite, kad skaitmeniniai atvaizdai gali būti lengvai redaguojami, keičiami netinkamu būdu ar piktnaudžiaujant. Internete skelbkite prastesnės kokybės, pavyzdžiui, 800 ir 600 pikselių (0,5 MP), nuotraukas (angl. *low resolution*) – nuotraukos ekrane bus gerai matomos, bet išsaugotos ir išspausdintos jos nebus aukštos kokybės ir ryškios. Nuotraukos gali būti žymimos vandens ženklais arba pateikiamos kaip mozaika – taip bus sunkiau jas panaudoti kitais tikslais, pavyzdžiui, reklamai ar kitame tinklalapyje.
- Neviešinkite ir nekeiskite kitų asmenų nuotraukų. Nors Jums tai gali atrodyti nekaltas pokštas, žinokite, kad už tokius veiksmus galite būti patrauktas atsakomybėn už garbės ir orumo įžeidimą bei asmens duomenų naudojimą neteisėtu tikslu.

SOCIALINIO TINKLO „FACEBOOK“ SAUGUMO IR PRIVATUMO NUSTATYMAI

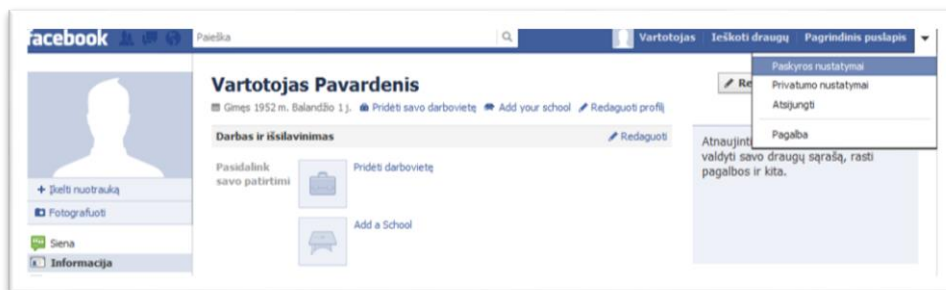
Socialiniai tinklai yra patogus ir labai populiarus būdas dalintis informacija bei bendrauti su pažįstamais ir nepažįstamais asmenimis, tačiau be akivaizdžios naudos jais naudojantis gali kilti tam tikrų problemų.

Pasirūpinkite savo saugumu!

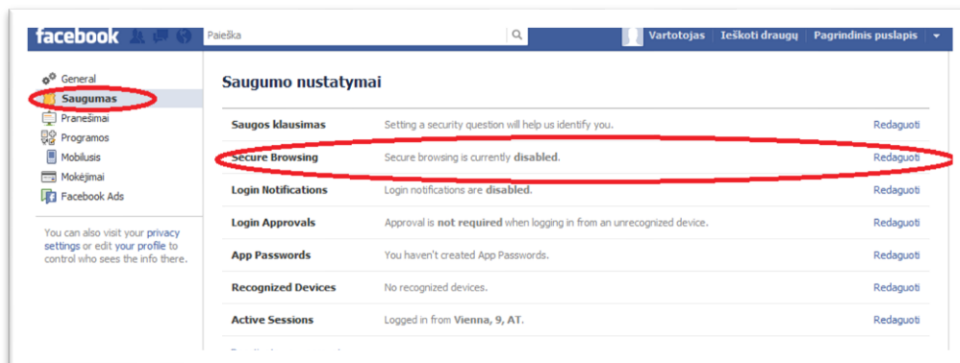
Ijunkite saugų HTTPS ryšį

Saugus HTTPS ryšys padės užtikrinti, jog tinklu perduodamo srauto bei slaptažodžių niekas neperims. Tai ypač pravartu socialiniu tinklu naudojantis iš viešosios *WiFi* prieigos taškų ar tinklų, kurių negalima laikyti patikimais.

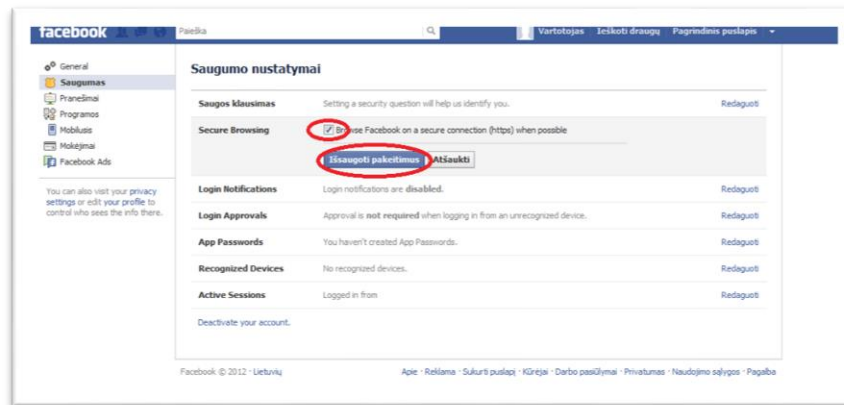
Saugaus HTTPS ryšio įjungimas „Facebook“ tinkle



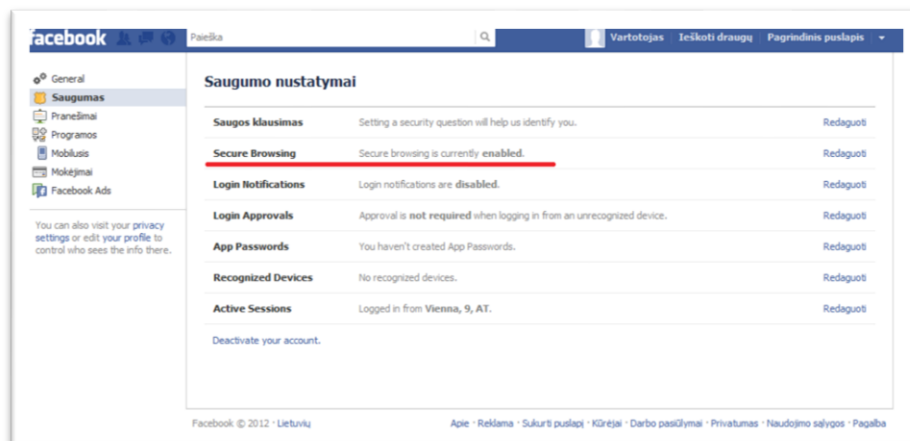
Pasirinkite punktą „Paskyros nustatymai“, tada – skiltį „Saugumas“, galiausiai spragtelėkite „Redaguoti“ ties „Secure Browsing“.



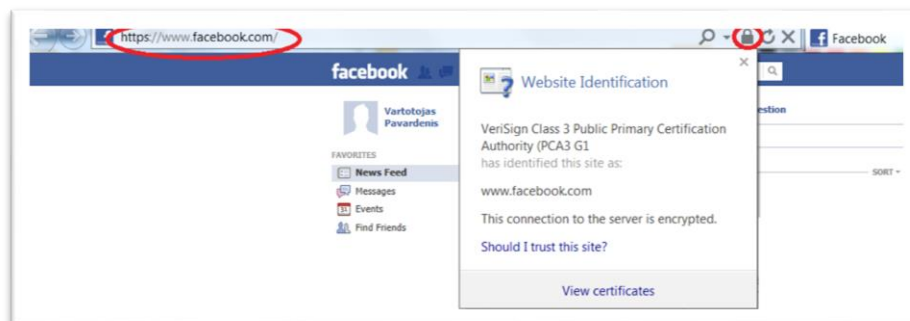
Nustatykite varnelę ties „Browse Facebook on a secure connection (https) when possible“.



Išsaugojus pakeitimus „Secure Browsing“ skiltyje bus rodoma „Secure browsing is currently enabled“.



Naršyklės lange taip pat matysite, jog prisijungimui naudojamas saugus HTTPS ryšys. Tai parodo svetainės adreso laukelyje įvestas „https://“ vietoje „http://“ bei spynelės simbolis, kurį nuspaudus pateikiama SSL sertifikato informacija.



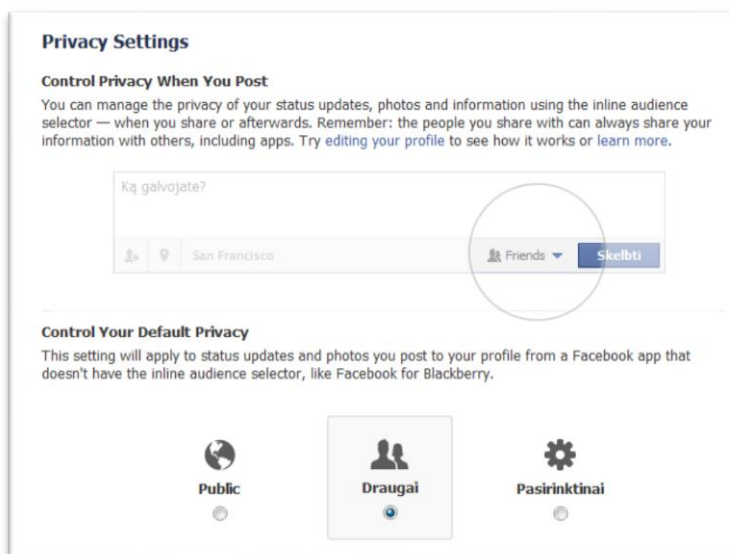
Privatumo nustatymai



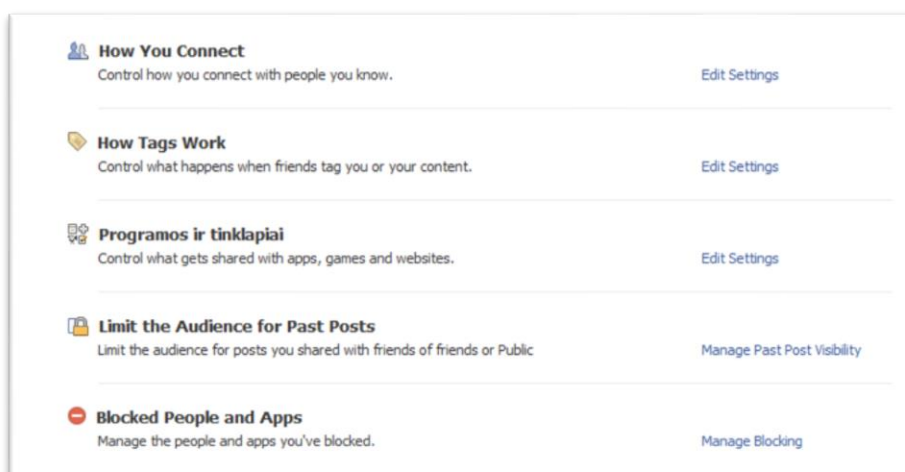
Spragtelėjus mygtuką „Privatumo nustatymai“ galima nustatyti daugelį privatumo parametrų:

- *Default Privacy* – privatumo nustatymai pagal nutylėjimą. Nors prieš skelbiant informaciją „Facebook“ galima pasirinkti grupes, kurioms bus rodomas skelbiamas turinys, tačiau

naudojantis socialiniu tinklu, pvz., iš mobiliojo įrenginio, tokios galimybės gali nebūti. Todėl rekomenduojama pasirinkti informacijos privatumo modelį pagal nutylėjimą. Patartina pasirinkti žymę „Draugai“, kad Jūsų skelbiama informacija pagal nutylėjimą būtų matoma tik jiems.



- *How You Connect* – apibrėžiama, kas gali surasti jūsų profilį, siųsti jums prašymus tapti draugais, žinutes ar rašyti ant jūsų „sienos“.
- *How Tags Work* – čia galite sureguliuoti žymėjimo nuotraukose funkciją.
- Programos ir tinklalapiai – nustatykite, kokios programos gali prieiti prie jūsų duomenų. Šioje skiltyje galite išvis išjungti programėlių bei žaidimų naudojimą.
- *Limit the Audience for Past Posts* – šioje vietoje galite pakeisti ankstesnių įrašų privatumą iš „Viešų“ ar matomų „Draugų draugams“ į matomus „Draugams“.
- *Blocked People and App* – šioje vietoje galite blokuoti tinklo draugus.



Užduotis

Kiekvienas socialinis tinklas siūlo įvairius profilio nustatymus, apibrėžiančius, kas ir koku mastu gali matyti naudotojų viešinamą informaciją. Be to, esant galimybei, galima naudoti saugų SSL ryšį prisijungti prie socialinio tinklo. Pasinaudoję svetimu ar viešu kompiuteriu, nepamirškite atsijungti nuo savo paskyros, dar geriau ja naudotis tik nuosavame kompiuteryje ir prižiūrimame tinkle.

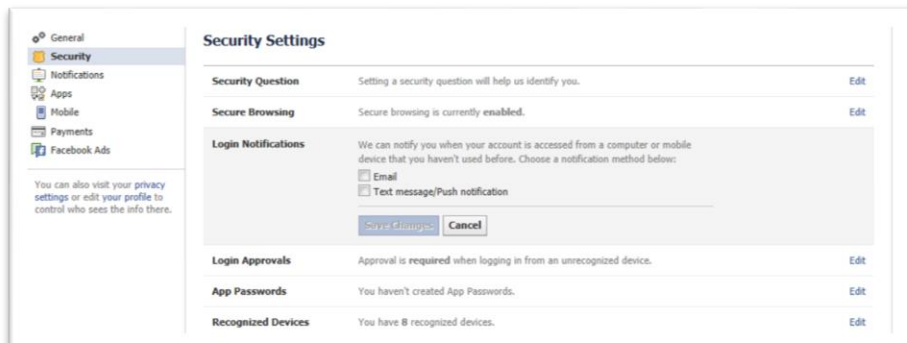
Dėmesio!

Patikrinkite, ar jūsų socialinio tinklo paskyra yra saugi. Palyginkite savo paskyros saugumo ir privatumo nustatymus su draugo (bendraklasio). Jei reikia, susireguliuokite nustatymus.

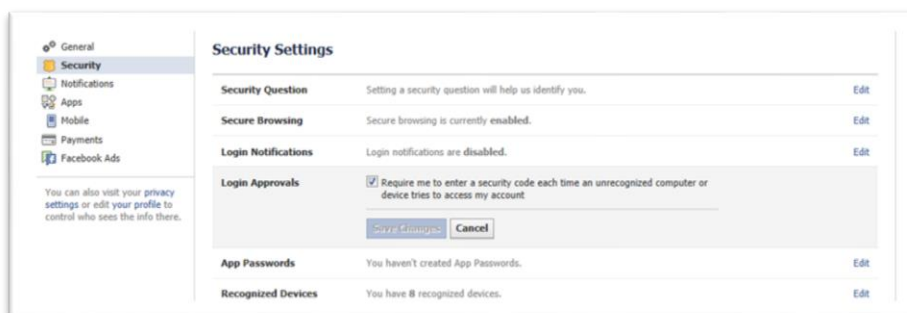
Papildomos „Facebook“ saugumo priemonės

„Facebook“ siūlo įvairių papildomų saugumo priemonių, leidžiančių pastebėti ar neleisti neteisėtai jungtis prie jūsų paskyros tais atvejais, kai tretieji asmenys žino jūsų prisijungimo slaptažodį.

„Login notifications“ praneša apie tai, kad kažkas prisijungė prie jūsų paskyros. Leidžiama pasirinkti pranešimus gauti elektroniniu paštu ar trumpąja žinute.



„Login Approvals“ leidžia jungtis prie „Facebook“ paskyros tik iš patikimų įrenginių. Prisijungus iš nežinomos vietos Jums bus atsiųsta trumpoji žinutė su saugos kodu, kurį įvedus bus patvirtinama, jog prisijungiate tikrai Jūs. Patikimų įrenginių sąrašas pateikiamas „Recognized Devices“ sekcijoje.



Užduotis

Galima pasiūlyti mokiniams patiems susikurti saugaus elgesio internete taisykles, pvz., saugaus socialinio tinklo, bendravimo, pasimatymo su tinklo draugais ir pan.

Toliau pateikiami tokių taisyklių pavyzdžiai.

Socialinių tinklų saugumas

Kontroliuokite viešinamą informaciją!

Viešinant asmeninę informaciją socialiniame tinkle reikia suprasti, kad informacija, įdėta į socialinį tinklą, yra daugiau ar mažiau prieinama praktiškai visiems. Populiariausiuose tinkluose yra galimybė reguliuoti, kam skelbiama informacija yra pasiekama – visiems, tik asmenims, esantiems jūsų draugų sąrašuose, ar kitiems. Tačiau ar tikrai visi asmenys, esantys jūsų socialinio tinklo draugais, iš tiesų yra tie asmenys, kuriais dedasi? Galbūt turite išitraukę į kontaktus ir visiškai nepažįstamų ar galbūt realiai neegzistuojančių asmenų? **Patikrinkite ir ištaisykite!**

Neviešinkite „nepatogios“ informacijos!

Galbūt dalyvavote vakarėlyje ir buvote nufotografuotas „nepatogioje“ padėtyje, galbūt buvote pričiuptas gražios merginos glėbyje – priešasčių ir situacijų gali būti daug, tačiau kai kuriais dalykais dalytis nėra būtina. Svarbu atsiminti: tai, kas patenka į internetą, jame lieka. Skaitmeninė informacija gali būti kopijuojama ar platinama įspūdingais greičiais. Vienas pavyzdžių – įvairūs „Youtube“ vaizdeliai, kuriuose gali būti nepriimtino turinio – užfiksuota nusikalstama veika, neatsakingas vairavimas ar mobiliuoju telefonu užfiksuotos nuogybės. Neretai tokios medžiagos autoriai ją įkelia norėdami pasidalinti su draugais, tačiau draugai pasidalina su savo draugais ir grandinė greitai ilgėja – vaizdelio autoriui suvokus savo klaidą, jis gali mėginti pašalinti įkeltą medžiagą, tačiau internautai jau būna pasidarę medžiagos kopiją ir gali ją toliau platinti.

Pasitikrinkite, ką internetas „žino“ apie Jus!

Dėl įdomumo ir naudos verta reguliariai pasitikrinti, ką internetas apie jus „žino“. Tai nėra sudėtinga, tiesiog įveskite savo vardą, pavardę ar slapyvardį populiarioje paieškos sistemoje ir įvertinkite rezultatus su mintimi, jog kiekvienas, ieškantis apie jus informacijos, matys lygiai tokius pačius rezultatus. Neretai įvairios organizacijos (pvz., mokymo, valstybės įstaigos) įkelia asmens duomenis į viešąją erdvę dėl patogumo, pvz., mokymo įstaigos gali skelbti klasių sąrašus su tvarkaraščiais ar panašiai. Todėl bet kas, susipažinęs su informacija apie jus, gali ją panaudoti saviems tikslams. Pavyzdžiui, el. pašto dėžutės slaptažodžio priminimo formoje nurodėte slaptą klausimą „Kokioje mokykloje mokausi?“. Tikėtina, kad nusikaltėlis, paieškojęs informacijos internete, ras atsakymą ir gaus priėjimą prie jūsų el. pašto.

Nespauskite įtartinų nuorodų!

Įsilaužėliai platina nuorodas į kenkėjiškus tinklalapius naudodami ir socialinius tinklus. Tarkime, jūsų socialinio tinklo draugo kompiuteris buvo užkrėstas kenkėjiška programine įranga, kuri gali pasinaudoti jūsų draugo socialinio tinklo paskyra tam, kad plistų toliau, pvz., paskelbti žinutę draugo vardu su nuoroda, kurią „verta pamatyti“. Kitas kenkėjiškos programinės įrangos plitimo socialiniuose tinkluose būdas yra įvairių apgaulingų funkcijų siūlymas – „paspauskite šią nuorodą ir matykite, kas peržiūrėjo jūsų profilį“, „paspauskite šią nuorodą ir pamatykite paslėptas draugų nuotraukas“ ir pan.

Ką kiekvienas naudotojas turėtų žinoti apie saugų elgesį internete?

(klajuojama ant šaldytuvo ar prie kompiuterio)

1. Internetas yra vieša erdvė, kurioje neturėtume skelbti asmeninės informacijos.
2. Daug žmonių, anksčiau internete naudojęsi tikrais vardais ir pavardėmis, vėliau nusprendžia pasirinkti anonimiškus slapyvardžius ir pašto adresus bendravimui. Taip gali pasielgti ir Tu.
3. Socialinio tinklo, elektroninio pašto paskyra – ne asmens dokumentas. Vardas, pavardė, amžius ir nuotraukos jame gali būti netikri. Mes iš tiesų nepažįstame internetu bendraujančio žmogaus, nors jis gali atrodyti labai draugiškas.
4. Apie pirmuosius susitikimus ir pasimatymus su niekada nematytais žmonėmis privalo žinoti ir į juos palydėti suaugusieji. Žinodami, kur ir su kuo esi, jie turės galimybę Tau padėti, atsitikus nelaimėi. Pirmieji susitikimai būtinai turi vykti viešose vietose (kavinėse, kino teatruose, prekybos centruose ar kt.). Jokiu būdu nevažiuok į naujo draugo namus, savo namus, gamtą ar miesto rajoną, kur būtumėte visiškai vieni.
5. Internete galima ir būtina stabdyti smurtą. Pranešus suaugusiems ir policijai galima imtis priemonių žalingai informacijai pašalinti ir smurtautojams patraukti atsakomybėn.
6. Nepatikimose interneto parduotuvėse galima prarasti pinigus ar likti nepatenkintiems gautomis prekėmis. Prieš perkant naujoje parduotuvėje būtina gerai ją ištyrinėti.
7. Draugiškas ir neprovokuojantis elgesys gali padėti sėkmingai bendrauti internete ir išvengti smurto.
8. Naudojantis internetu būtina pasirūpinti apsauga nuo virusų arba paprašyti, kad tai padarytų suaugusieji ar draugai.
9. Internete randamą informaciją būtina tikrinti. Ne viskas, kas jame rašoma, yra tiesa.
10. Svarbu pasirinkti, kiek laiko rengiesi praleisti internete, kad galėtum veikti ir kitus dalykus, kuriuos mėgsti ar privalai atlikti.
11. Jei nesi tikras, ar kreipdamasis pagalbos būsi suprastas, visada gali papasakoti, kas atsitiko
 - Vaikų linijai, tel. (8 800) 11 111, Jaunimo linijai, tel. (8 800) 28 888.Jei tave nuskriaudė, kreipkis pagalbos į Paramos vaikams centrą.

Patarimai apie saugų pasimatymą susipažinus internete

1. Neik vienas!

Geriausia, jei į pasimatymą su nauju pažįstamuoju su Tavimi eina kažkas iš suaugusiųjų. Suaugęs žmogus galės palikti jus bendrauti vienus, kai tik įsitikins, kad naujasis draugas atrodo taip, kaip skelbėsi (pavyzdžiui, kad jam tikrai yra 16, o ne 34 metai). Jei mintis eiti į pasimatymą su suaugusiuoju, kuriuo Tu pasitiki, Tau atrodo neįmanoma, pasiimk kartu savo draugus.

2. Susitik ir bendrauk tik viešojoje vietoje!

Paskirkite susitikimo vietą kavinėje, prekybos centre, kino teatre ar kitoje viešojoje vietoje. Jokiu būdu nevažiuok į gamtą, savo ar naujo draugo namus ar miesto rajonus, kur būtumėte visiškai vieni. Internete sutikti žmonės kartais elgiasi negerai, tai atsitinka ne taip dažnai, kaip bijo Tavo tėvai, bet ne taip retai, kaip norėtume mes.

3. Suplanuok pasitraukimą!

Numatyk, kaip galėtum greitai pasitraukti iš pasimatymo vietos, jei nuspręsi, kad susitikti buvo bloga idėja. Pasitraukdamas neprivalai pateikti jokių paaiškinimų asmeniui, su kurio susitarei susitikti.

4. Numatyk susitikimo laiką!

Dar prieš susitikimą pasakyk naujam draugui, kad neturėsi daug laiko, nes tavo Tėvai lauks Tavęs namuose ar mieste. Tu visada galėsi pasakyti, kad aplinkybės pasikeitė, jei susitikimo metu matysi, kad viskas einasi gerai.

5. Turėk realius lūkesčius!

Visi šiek tiek meluoja internete. Taip pat įsitikink, kad pats pamelavai tik šiek tiek ☺.

6. Bendrauk lėtai!

Nors Tau atrodo, kad gerai pažįsti žmogų iš interneto, iš tiesų žinai tik tai, ką jis ar ji parašė. Tu dar nežinai, koks tas žmogus yra iš tikrųjų. Skirk laiko jam pažinti bendraudamas tiesiogiai.

7. Pasitikėk savo nuojauta!

Jei jauti, kad viskas klostosi ne taip, kaip norėjai, tuoj pat nutrauk pasimatymą. Apie pašnekovo jausmus pagalvosi vėliau, svarbiausia yra Tavo saugumas.

8. Apsaugok save ir kitus!

Jei sutiktas asmuo atrodo visiškai ne taip, kaip skelbėsi internete, nesileisdamas į kalbas išėik ir nedvejodamas pranešk apie tai suaugusiesiems. Taip Tu gali padėti apsaugoti kitus vaikus.

Lietuvos vaikų „Garbingo elgesio internete kodeksas“ sukurtas ir priimtas Nacionalinės saugesnio interneto vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų konferencijoje 2013 m. vasario 3 d.

Garbingo elgesio internete kodeksas

☺ Bendravimas socialiniuose tinkluose:

- ☺ *Viešai neskelbk savo draugų paslapčių, kurios jiems labai svarbios, nesvarbu, ar jie tave išleidė, ar susipykot;*
- ☺ *Nesišaipyk iš kitų nuotraukų, neviešink privačių vaizdo įrašų;*
- ☺ *Nepriimk į draugus nepažįstamų žmonių;*
- ☺ *Būk garbingas ir elkis taip, kaip norėtum, kad kiti su tavimi elgtųsi.*

☺ Tu ir tavo įvaizdis internete:

- ☺ *Saugok savo privatumą, būk atsargus;*
- ☺ *Nenaudok žargono ar keiksmažodžių;*
- ☺ *Nesinaudok ir nesidalink kitų asmenine informacija ir duomenimis;*
- ☺ *Elkis atsakingai ir nepamiršk savo ir kitų teisių.*

☺ Komentavimas:

- ☺ *Reikšk savo nuomonę pagarbiai, neįžeidinėk kitų;*
- ☺ *Gerbk kitokią nuomonę;*
- ☺ *Prieš rašydamas, gerai pagalvok. Skelbk patikrintą informaciją, nešmeišk kitų;*
- ☺ *Kritikuok argumentuotai ir protingai.*

☺ Bendravimas elektroniniu paštu:

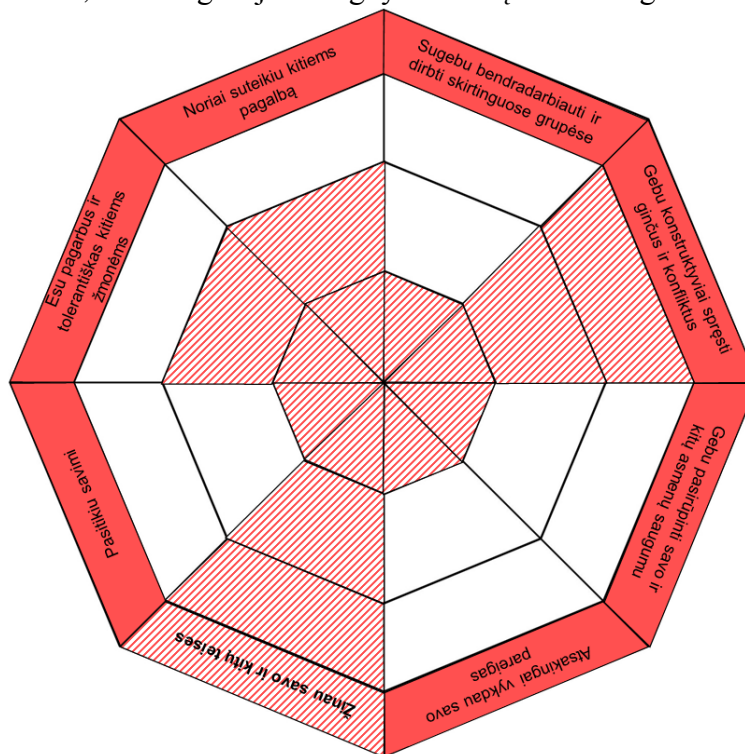
- ☺ *Saugok savo asmeninius duomenis ir kitą svarbią informaciją;*
- ☺ *Laikykis elektroninio laiško rašymo taisyklių. Nesiusk įžeidžiančių arba nemandagių laiškų;*
- ☺ *Neatidarinėk įtartinų elektroninių laiškų ir juose esančio turinio. Nesiusk tokio laiško, kokio nenorėtum pats gauti;*
- ☺ *Nesiusk nereikalingų laiškų ar grandininių žinučių.*



TVIRTINA: Lietuvos Respublikos moksleiviai. 2013 m. vasario 5 d., Saugesnio interneto diena



Socialinės kompetencijos vertinimo diagramoje pažymimas mokinio kiekvieno gebėjimo pasiektas kriterijus (nuspalvinama gebėjimo sritis). Taip vizualiai matomas kiekvieno gebėjimo lygis, nesunkiai nustatoma, kuriam gebėjimui ugdyti reikėtų skirti daugiau dėmesio.



6 pav. Užpildytos socialinės kompetencijos vertinimo / įsivertinimo diagramos pavyzdys

Iš 6 pav. pateikto pavyzdžio galima spręsti, kad mokydamasis informacinių technologijų mokinys puikiai žino savo ir kitų teises, gerai sprendžia ginčus ir konfliktus, yra pagarbus ir tolerantiškas, moka suteikti kitiems pagalbą, bet jam ne itin sekasi bendradarbiauti komandoje, pasitikėti savimi ir rūpintis savo ir kitų saugumu. Atsižvelgdamas į tokį rezultatą mokytojas turėtų išsiaiškinti priežastis, dėl kurių mokiniui nesiseka tam tikri dalykai, ir padėti jam įveikti sunkumus (suplanuoti mokymosi veiklas).

Informacijos šaltiniai

Literatūra

1. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 (Žin., 2008, Nr. 99-384).
2. Mačėnaitė M., Paulikienė D., Skersytė I., Šinkūnienė D. *Vaikų privatumo apsauga internete*. Lietuvos vartotojų institutas, 2011.

Interneto svetainės

1. Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ sukauptos ir parengtos medžiagos interneto svetainė <http://mokomes5-8.ugdome.lt/> (lietuvių kalba, žr. 2012-11-15).
2. Interneto svetainė „Lietuvių kalba informacinėse technologijose“, <http://www.likit.lt> (lietuvių kalba, žr. 2012-11-12).
3. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos svetainė „E. saugumas“, <http://www.esaugumas.lt/> (lietuvių kalba, žiūrėta 2012-11-27).
4. Lietuvos vartotojų instituto projekto „Informuotumo didinimas apie vaikų privatumo apsaugą“ interneto svetainė <http://www.vartotojai.lt> (lietuvių kalba, žr. 2012-11-27).
5. Pedagogo ir konsultanto Geoff Petty interneto svetainė <http://www.geoffpetty.com> (anglų kalba, žr. 2012-08-27).
6. Projekto „Draugiškas internetas“ svetainė <http://www.draugiskasinternetas.lt> (lietuvių kalba, žr. 2013-02-27).
7. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos interneto svetainė <http://www.vlkk.lt> (lietuvių kalba, žr. 2012-11-27).
8. Paramos vaikams centro interneto svetainė www.pvc.lt (lietuvių kalba, žr. 2012-12-05).
9. Vaikų linijos interneto svetainės www.vaikulinija.lt, www.bepatyciu.lt (lietuvių kalba, žr. 2012-12-05).
10. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainė <http://www.vaikoteises.lt/lt/> (lietuvių kalba, žr. 2012-12-05).
11. Knygelės ir įvairūs skaitiniai vaikams, <http://www.vaikystebesmurto.lt/lt/leidiniai> (lietuvių kalba, žr. 2012-12-05).
12. Vikipedija – elektroninė enciklopedija, <http://lt.wikipedia.org> (anglų kalba, žr. 2012-10-08).